

ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ ИҚТИДОРЛИ БОЛАЛАР БИЛАН ИШ

Қаҳҳорова Аломат

Шайхонтоҳур тумани касб-ҳунар мактаби

Рус тили фани ўқитувчиси

Аннотация: Ижодкор ўқитувчи ижодкор ўқувчини тарбиялай олмайди. Ҳаёт ўзгаради - мактаб ўзгаради, мактаб қанчалик тез ўзгаради, ҳаётдаги ўзгаришлар тезроқ ва чуқурроқ бўлади. Замон муаммоси янгиликни талаб қилади.

Калит сўзлар: Иқтидор, ижодкор, таълим, ўқув, ўқитувчи, шогирт

Иқтидорлилик нима? Бу тақдирнинг совғасими, туғилиш пайтидаги юлдузларнинг ҳизаланишими ёки илоҳий сирми? Иқтидорлилик учта хусусиятнинг комбинацияси: ўртачадан юқори интеллектуал қобилият, ижодкорлик ва қатъиятлилик. Иқтидорли одам осмондаги ёрқин юлдузга ўхшайди, алоҳида эътибор талаб қилади. У гўзал, энергия билан тўла юлдузга айланиши учун унга ғамхўрлик қилиш керак. Жуда ақлли кимдир: "Боланинг тақдири маълум бир ўқитувчининг тажрибаси ва қарашларига, мактаб анъаналарига ва ота-оналарнинг ҳаётий амбицияларига боғлиқ", деди. Дарҳақиқат, иқтидорли ёки иқтидорли болалар билан ишлаш ўқитувчининг шахсияти учун маълум талабларни талаб қилади:

- қутидан ташқарида ишлаш истаги,
- қидирув фаоллиги, қизиқувчанлиги;
- ўсмирлар психологияси ва иқтидорли болалар психологиясини билиш;
- ўқитувчининг иқтидорли болалар билан ишлашга тайёрлиги.

Давлат таълим муассасаларида муҳим йўналишлардан бири "мактаб ўқувчиларининг лойиҳа фаолиятида, ўқув ва илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш ва ўтказишда иштирок этиши"; ўқув ва амалий муаммоларни ижодий ҳал этиш; ўз асарларини, лойиҳаларини, объектлар, жараёнлар, ҳодисаларнинг идеал ва реал моделларини яратиш, шу жумладан мультимедиа технологияларидан фойдаланиш. Бошқача қилиб айтадиган бўлсак, мактабдан билимга "тўлдирилган" битирувчилар эмас, балки бутун ҳаёти давомида янги билимларни эгаллаш ва қўллашга қодир, шунинг учун ижтимоий ҳаракатчан бўлган одамлар қутилади.

Маълумки, зўр одамлар камдан-кам туғилади, лекин истеъдодли болалар жуда кўп ва умуман, истеъдодсиз одамлар йўқ. Ўқитувчи болага ўз қобилиятларини очишга ёрдам бериши керак. Боланинг қобилиятини аниқлаш ва ривожлантириш учун дарс фаолияти доирасидан ташқарига чиқадиган қўшимча тадбирларни ташкил қилиш керак деган жуда кенг тарқалган фикр: фанлар тўғараклари, илмий жамиятлар ва бошқалар. Лекин ўқувчининг

шахсиятини ривожлантириш учун. Агар тўғри ишлатилса, дарс вақти этарли бўлиши мумкин.

Шубҳасиз, болага бир ўқувчига босим ўтказмасдан, бошқасининг ривожланишига тўсқинлик қилмасдан, ўз қобилиятини очиб бериш ва унинг қобилияти ва эҳтиёжларини энг яхши тарзда ўрганиш имкониятини бериш учун индивидуал ёндашув зарур. Аммо синфда кўп сонли ўқувчилар ва ўқув дастурининг қатъий тузилиши билан дарсда индивидуал ёндашувни қандай амалга ошириш кераклиги ҳақида савол туғилади. Талабага ёндашув чинакам индивидуал бўлиши учун қуйидаги тамойилларга амал қилиш керак:

1. Идрокда ҳеч қандай чекловлар йўқ. Талабаларга дарсликдаги минималдан кўпроқ маълумот беришга ҳаракат қилиш керак, бу жилддан ҳар ким ўзи керак бўлган нарсани олади. Бундан ташқари, жуда осон бўлган вазифа ривожланмайди.

2. Амалиётга йўналтирилган ўрганиш – кундалик ҳаётда фойдали бўлган нарса яхшироқ эса қолади, хотирада узоқроқ сақланиб қолади, кундалик кўникма ва билим даражасига кўтарилади, шунингдек, ўз қизиқишларини исталган йўналишда амалга оширишга ёрдам беради, шу билан бирга қўшимча билимларга эҳтиёж туғдиради. ахборот технологиялари соҳасидаги билим ва кўникмалар.

3. Ўз-ўзини таҳлил қилиш ва ўзини ўзи кадрлаш кўникмаларини шакллантириш. Ўз фаолиятини баҳолаш ва таҳлил қилиш қобилияти турли хил ҳаётий ва таълим вазифаларини режалаштириш ва амалга ошириш қобилиятини ривожлантиришнинг зарур шартидир.

4. Таълим муаммоларини ҳал қилишда ижодий ёндашувни шакллантириш. Агар сиз ҳар қандай ҳаётий ёки тарбиявий вазифани ҳал қилишга ижодий ёндашсангиз, унда "муваффақиятга маҳкум" бўлиш эҳтимоли катта.

Ҳар бир йўналишни амалга ошириш ҳақида кўп гапириш мумкин, уларни ҳеч бўлмаганда умумий маънода кўриб чиқайлик.

I. “Билиш учун чеклов йўқ” тамойилини амалга ошириш:

а) дарс мазмунига қўшимча материалларни киритиш: батафсилроқ маълумот, қизиқарли фактлар, ҳаётдаги воқеалар ва бошқалар;

б) дарсга тайёргарлик кўришда мустақил таълим учун қўшимча материаллар ёки Интернет ҳаволаларини танлаш;

в) масофавий таълим элементларидан фойдаланиш. Сиз барча талабалар томонидан синфда ўқиш учун зарур бўлган таълим минимумини ва синфда ёки бошқа вақтларда "қизиқадиган" талабалар томонидан ўқиш учун қўшимча материалларни ўз ичига олган муайян мавзулар бўйича кичик масофавий курсларни яратишингиз мумкин.

II. “Амалиётга йўналтирилган таълим” тамойилини амалга ошириш:

а) амалий ишларни бажаришда ўқитувчи ишга қўйиладиган минимал талабларни шакллантиради. Талаба мавзуни тузади, ишнинг шакли ва мазмунини белгилайди, маълумотларнинг этишмаслигини аниқлайди. Иш жараёнида ўқитувчи талабаларга индивидуал равишда маслаҳатлар беради. Муҳими шундаки, бундай амалий ишлар кўпинча қизиқарли лойиҳалар ёки илмий ва амалий ишларга айланади;

б) ҳаётий вазиятларни моделлаштириш.

III. "Ўз-ўзини таҳлил қилиш ва ўзини ўзи қадрлаш кўникмаларини шакллантириш" тамойилини амалга ошириш:

а) дарсда ўз жавобини таҳлил қилиш;

б) ўз-ўзини баҳолаш ва ўз-ўзини таҳлил қилиш тести, мустақил иш ва ҳоказо. Тест ёки мустақил ишни бажариб бўлган талабалар, ўқитувчи томонидан текширилгандан сўнг (ўқитувчи ишнинг ўзида ҳеч қандай тузатиш киритмайди, лекин барчасини киритади. жадвалдаги хатолар), ишни қайтариб олинг. Уй вазифасини бажаришда улар дарслик ва бошқа манбалардан фойдаланиб, ўз ишларини текширишлари, хатоларни таҳлил қилишлари ва ўзларига баҳо қўйишлари керак. Агар талаба таҳлилни тўғри бажарган бўлса - хатоларнинг кўпини топиб, уларнинг юзага келишининг мумкин бўлган сабабларини тушунтира олган бўлса - якуний баҳо оширилиши мумкин;

в) тақдимот ҳисоботи амалий ишнинг якуний босқичидир.

Талабанинг фаолияти қуйидагилардан иборат:

1. Ўз ишини тақдим этади: якуний маҳсулотни кўрсатади, ўз олдида қандай мақсадлар қўйгани, нималарни тўлиқ амалга оширишга муваффақ бўлганлиги, нималари амалга ошмаганлиги ҳақида гапиради.

2. Синфдошларидан бирининг ижодига тавсиф беради, унинг фақат ижобий томонларини ёритади.

3. Бошқа асарга тавсиф беради, унинг фақат салбий томонларини очиб беради.

4. Ўзининг ва синфдошларининг ишларига баҳо қўяди.

Бу шундай ишлайди. Биринчидан, муаллиф (муаллифлар) ўз ишларини таҳлил қилиш билан сўзлайди, сўнгра "танқидчи" ва "ҳимоячи" асарнинг камчиликлари ва афзалликларини аниқлайди. Шундан сўнг, қолган талабалар сўзлаб, саволлар беришлари мумкин. Ўқитувчи охириги бўлиб ишни таҳлил қилади. Спектакль якунида барча талабалар, шу жумладан асар муаллифи(лар)и ва ўқитувчи махсус "баллар варақлари"да баҳо қўяди. Натижада, талаба учта эквивалент баҳо олади: ўз-ўзини баҳолаш, ўқитувчининг баҳолаши ва синф ўртача баҳоси.

IV. "Таълим муаммоларини ҳал қилишда ижодий ёндашувни шакллантириш" тамойилини амалга ошириш:

а) амалий иш мавзуси, мазмуни ва шаклини танлаш (бу ҳақда юқорида муҳокама қилинган);

б) ностандарт таълим вазиятларидан, хусусан, ўйин техникасидан фойдаланиш. Ўрта мактаб ўқувчилари учун ҳаётий вазиятларни таклид қилувчи рақобатбардош ўйинлар ва ролли ўйинлар, масалан, сотувчи ва харидор, иш берувчи ва иш изловчи, экскурсия гид ва бошқалар мос келади.

Истеъдодли болани ўргатиш ва унда мураккаб материални мустақил равишда ўзлаштириш қобилиятини ривожлантириш - ўқитувчи ўз тарбияланувчиси билан болада ижодий ёндашув элементларини ўз ичига олган жиддий ишнинг дидини уйғотиш учун қилиши керак бўлган биринчи қадамдир. ҳаётда бу бола.. Қолаверса, иқтидорли болани тадқиқот предметига киритишда, уни фан билан таништиришда аниқ вазифа, яъни илмий масала ва муаммолар бўйича қарор қабул қилишда мустақилликни ривожлантириш, шунингдек, ўсиб келаётган болани ўз олдига аниқ вазифа қўйиш зарур. ўзига хос, сифат жиҳатидан янги ғоялари билан.

Шуни эсда тутиш керакки, ўқитувчининг ўз шогирди билан ишлаши чексиз машаққатли меҳнат бўлиб, у тўхтамаслиги керак. Бу иш ўқитувчининг доимий шахсий ўсишини ва унинг касбий маҳоратини оширишни талаб қилади.

Ўқитувчи дўстона ва сезгир бўлиши, боланинг психологик хусусиятларини ҳисобга олиши, унинг ижодий ва самарали тафаккурини рағбатлантириши, танланган мавзунини чуқур ўрганишга интилиши керак.

Адабиётлар рўйхати:

1. Калугина И.Ю. Ривожланиш психологияси, М., УРАН нашриёти, 1998. 205 б.
2. Никитин Б.П. Ижодкорлик ёки ўқув ўйинлари босқичлари. М., Таълим, 1990. 133 б.
3. Халанская С.М. Информатика фанидан иқтидорли болалар билан ишлаш дастури М. 1994. 165 б.